

موسسه آموزش عالی حکیم طوس
گروه الهیات

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی - گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

بررسی احکام تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی سلطانی

استاد مشاور:

دکتر مصطفی غفوریان نژاد

نگارنده:

مجتبی حسینی

تابستان ۱۴۰۱

فرم صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (فرم شماره ۵)

خانم/آقای..... دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته..... به شماره دانشجویی..... در تاریخ..... ساعت..... و در محل سالن جلسات توانست در حضور هیأت محترم داوران از پایان نامه خود با عنوان زیر دفاع نماید.

عنوان پایان نامه:.....

تغییر عنوان: خیر بلی

عنوان نهایی:.....

هیأت داوران پس از پرسش های لازم در زمینه علمی و تحقیقاتی ایشان، نتیجه را به شرح زیر اعلام می دارد:

- ۱- پایان نامه در وضع فعلی الف) قابل قبول است ب) با اصلاحات جزئی قابل قبول است ج) نیاز به تصحیحاتی دارد که پس از تایید هیأت داوران قابل قبول است

نمره اولیه		سقف نمره
به عدد	به حروف	دانشجویان تمامی رشته ها
۱۸/۲۵	هجده و پنج	۱۹

۲- پایان نامه نیاز به تکمیل دارد که بعد از دفاع مجدد نمره آن اعلام خواهد شد. (صورت جلسه مجدد صادر می گردد).

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	نام دانشگاه	امضاء
استاد راهنما	آقای دکتر عباسعلی سلطانی	دانشیار	دانشگاه فردوسی مشهد	
استاد مشاور	آقای دکتر مصطفی غمگین نژاد	استادیار	موسسه آموزش عالی حکیم فردوسی	
استاد داور	آقای دکتر محمدصادق سبزوئی	استادیار	موسسه آموزش عالی فردوسی مشهد	
نماینده تحصیلات تکمیلی	خانم سحر زاهدانی	-	-	

• دانشجو موظف است حداکثر ظرف مدت روز، اصلاحات مندرج در فرم شماره ۶ را به تأیید برساند. (حداکثر مهلت مجاز ۳۰ روز)

رئیس محترم اداره آموزش تحصیلات تکمیلی

به استحضار می رساند، نمره نهایی پایان نامه نامبرده، پس از بررسی و تایید موارد زیر مطابق جدول ذیل محاسبه گردید.

تایید انجام اصلاحات مطرح شده در جلسه دفاع توسط اساتید

محاسبه نمره مقاله (مقالات) چاپ یا پذیرفته شده در مجلات و همایش های معتبر ضمن تأیید استاد راهنما.

(گواهی پذیرش که به تأیید اساتید رسیده است، به پیوست ارائه می گردد).

بررسی رعایت نکات و موارد شیوه نامه تدوین پایان نامه کارشناسی ارشد

نمره اولیه		نمره دریافتی از مقاله		نمره نهایی	
به عدد	به حروف	به عدد	به حروف	به عدد	به حروف
۱۸/۲۵	هجده و پنج	-	-	۱۸/۲۵	هجده و پنج

رئیس محترم اداره آموزش تحصیلات تکمیلی

لطفاً نسبت به ثبت نمره پایان نامه دانشجو اقدام لازم صورت پذیرد.

نماینده تحصیلات تکمیلی

فرم اصالت و مالکیت اثر (فرم شماره ۸)

اینجانب **مجتبی حسینی** دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی موسسه آموزش عالی حکیم طوس ، نویسنده پایان نامه با عنوان **بررسی احکام تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک** به راهنمایی دکتر **عباسعلی سلطانی** متعهد می شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب است و مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می گیرم.

- در خصوص استفاده از نتایج پژوهش های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.

- تا کنون مطالب مندرج در این پایان نامه به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری به هیچ مرجعی تسلیم نشده است.

- کلیه حقوق معنوی این اثر، متعلق به موسسه آموزش عالی حکیم طوس است و مقالات مستخرج از پایان نامه، با یکی از دو نام زیر به چاپ خواهند رسید.

• موسسه آموزش عالی حکیم طوس

• **Hakim Toos Higher Education Institute**

-حقوق معنوی تمامی افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیرگذار بوده اند در مقالات مستخرج از پایان نامه رعایت خواهد شد.

-در خصوص استفاده از موجودات زنده یا بافت های آن ها برای انجام پایان نامه، کلیه ضوابط و اصول اخلاقی مربوط رعایت شده است.

-در کلیه مراحل انجام این پایان نامه که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا از آن استفاده نموده ام، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاقی انسانی رعایت شده است.

تاریخ و نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

• کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای،

نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) به موسسه آموزش عالی حکیم طوس تعلق دارد و بدون

اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.

• استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

تقدیم به

حضرت حجت ابن الحسن العسکری امام مهدی عجل... تعالی فرجه الشریف
امید که این بضاعت مزجات را به بزرگواری خود قبول فرماید. آمین یارب العالمین

تقدیم به

همسر عزیزم که پیوسته پشتیبان و همراه من بوده در تمام مراحل زندگی

تقدیم به

روح بلند مادرم که انشاء الله با اولیاء خدا محشور باد .

سپاس بی پایان خداوند یکتا را

که جز او را سپاس و ستایش و پرستش نشاید

و همو فرمود: من لم یشکرالمنعم من المخلوقین لم یشکرالله عزوجل

پس

سپاسگزار همراهی جانانه و راهنمایی های بی دریغ استادان ارجمند راهنما و مشاور

جناب آقای دکتر عباسعلی سلطانی و جناب آقای دکتر مصطفی غفوریان نژاد

بوده و خواهم بود.

چکیده

در این عصر و در اثر بیداری وجدان جهانی، به موضوع حقوق کودکان توجه بسیاری صورت می‌گیرد که ادیان الهی نیز پیش از این بدان توجه و بر آن تأکید داشته‌اند. پیمان‌های جهانی حقوق کودک نیز، به نوعی از ادیان الهی متأثر است. دین مبین اسلام به عنوان کامل‌ترین دین آسمانی، از آغاز بر لزوم رعایت حقوق کودکان تأکید داشته و دارد. از این رو، قرآن کریم در آیات متعدد، بر رعایت حقوق کودکان، به ویژه کودکان بی‌سرپرست و یتیم، توصیه و تأکید می‌کند. فقه که دستاورد زحمات بی‌دریغ فقیهان و حقوق‌دانان اسلامی است، به پیروی از قرآن کریم و سنت معصومان(ع)، همواره بر اهمیت توجه به کودکان تأکید داشته و روابط حقوقی ایشان را در خانواده و جامعه ترسیم و تدوین کرده است. تأدیب و تنبیه کودک در موارد منصوص و به عنوان آخرین راه حل و روش درمان و به عنوان یک روش ثانوی در اصلاح رفتار، به اتفاق و اجماع فقهای شیعه و علمای عامه جایز است زیرا این روش در جهت اصلاح و سعادت کودک و رشد اخلاقی و تربیتی اوست، هم‌چنین در حفظ کودک از مفسدات اخلاقی و انحرافات رفتاری مؤثر می‌باشد در فقه اسلام ادله جواز تنبیه کودک و احکام تکلیفی و وضعی مترتب بر آن مختصر مطرح شده است.

پژوهش حاضر باهدف دستیابی به این سوالات انجام می‌شود:

شارع مقدس تنبیه و تعزیر کودک را تأیید کرده یا نه؟ مقصود و مصادیق از تنبیه و تعزیر کودک در نظر فقه اسلام چیست؟ وضعیت حکم تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک در فقه امامیه چگونه است؟

این تحقیق بر این نظر تأکید می‌ورزد که گرچه غالباً و در عرف عمومی، از تنبیه و تعزیر مجازت و کیفر بدنی به ذهن متبادر می‌شود، اما میتوان گفت با عنایت به مبانی ودلایلی چون: تنقیح مناط و تاثیر مقتضیات زمان و مکان و اصول کلی کرامت انسان و غلبه رحمت بر غضب و.... مصادیق کیفر بدنی از مصادیق تنبیه و تعزیر و البته مصادیق سخت و نهایی و متناسب با آن زمان بوده است و در زمان ما میتواند مصادیق دیگری مثل تشویق و ادب کردن و تمرین دادن و رفتارهای جایگزین باشد.

واژگان کلیدی: تنبیه و تعزیر کودک، فقه امامیه، حکم تکلیفی و وضعی. مصادیق تنبیه و تعزیر

فهرست مطالب

آ	فهرست مطالب	۲
ز	چکیده	۱
۱	مقدمه و کلیات تحقیق	۱
۲	الف- بیان مسئله	۲
۴	ب- ضرورت و اهمیت انجام تحقیق	۴
۵	ج- اهداف تحقیق	۵
۵	د- سؤالات تحقیق	۵
۵	ه- فرضیه‌های تحقیق	۵
۶	و- پیشینه تحقیق	۶
۷	ز- نوع تحقیق و روش گردآوری داده‌ها	۷
۷	ح- کاربردهای تحقیق	۷
۷	ط- ساختار اجمالی تحقیق	۷
۹	فصل اول: بررسی مفاهیم نظری تحقیق	۹
۱۰	۱-۱- مبحث اول: کودک	۱۰
۱۰	۱-۱-۱- تبیین و مفهوم شناسی واژه کودک	۱۰
۱۱	۱-۱-۲- مفهوم «کودک» در دانش روان‌شناختی	۱۱
۱۶	۱-۱-۳- مفهوم «کودک» در دانش فقه	۱۶
۱۹	۱-۱-۴- مفهوم «کودک» در دانش حقوق	۱۹
۲۲	۲-۱- مبحث دوم: بررسی مفهوم تنبیه	۲۲
۲۰	۱-۲-۱- تنبیه در لغت و اصطلاح	۲۰

۲۲	۱-۲-۲- تنبیه از نظر اسلام و قرآن
۲۵	۱-۲-۳- تأثیرات طولانی مدت تنبیه بدنی
۲۵	۱-۳-۳- مبحث سوم: تعزیر
۲۵	۱-۳-۱- تعزیر در لغت و اصطلاح
۲۷	۱-۳-۲- تفاوت با حد
۲۶	۱-۳-۳- انواع تعزیر
۲۹	۱-۳-۴- تعزیرات شرعی
۲۹	۱-۳-۵- تعزیرات حکومتی
۲۹	۱-۳-۶- شیوه‌های مجازات
۲۸	۱-۳-۷- قوانین حقوقی
۲۹	۱-۴-۴- مبحث چهارم: حکم تکلیفی، وضعی
۳۴	۱-۴-۱- حکم تکلیفی
۳۴	۱-۴-۲- حکم وضعی
۳۶	فصل دوم: طرح نظرات و دلایل موافقان و مخالفان تنبیه و تعزیر کودک
۳۷	۱-۲-۱- نظر و دلایل موافقان تنبیه و تعزیر کودک
۳۷	۱-۲-۱-۱- تنبیه و توبیخ در بیان قرآن
۳۹	۱-۲-۱-۲- تنبیه و توبیخ در روایات معصومین
۴۷	۱-۲-۳-۱- دلیل عقل و تنبیه کودک
۴۸	۱-۲-۴-۱- تنبیه از نظر روان‌شناسان
۶۰	۱-۲-۲- اصول و شرایط تنبیه
۶۰	۱-۲-۲-۱- مستحق تنبیه بودن
۶۱	۱-۲-۲-۲- به اندازه بودن تنبیه

- ۳-۲-۲- متناسب سن کودک باشد..... ۶۱
- ۴-۲-۲- وضعیت رشد کودک ۶۱
- ۵-۲-۲- تناسب جرم و تنبیه..... ۶۱
- ۶-۲-۲- رعایت عدالت..... ۶۲
- ۷-۲-۲- رعایت تنوع تنبیه..... ۶۲
- ۸-۲-۲- اکتفا به حداقل ۶۲
- ۳-۲-۳- فوائد تنبیه بجا و متناسب ۶۳
- ۱-۳-۲- اصلاح رفتار..... ۶۳
- ۲-۳-۲- یافتن راه صواب..... ۶۳
- ۳-۳-۲- اثربخشی فوری ۶۳
- ۴-۳-۲- تضعیف رفتار..... ۶۳
- ۵-۳-۲- ایجاد بیداری..... ۶۳
- ۴-۲-۴- نظرات ودلائل مخالفان تنبیه و تعزیر کودک ۷۴
- ۱-۴-۲- انواع تنبیه و معنای مورد بحث ۷۴
- ۲-۴-۲- دلایل مخالفان تنبیه کودک ۷۶
- ۳-۴-۲- زیان های روش تنبیه کردن..... ۷۸
- ۴-۴-۲- جایگزین های تنبیه بدنی ۶۹
- ۵-۴-۲- تقدم تشویق بر تنبیه..... ۷۲
- ۶-۴-۲- قول به تفصیل : جواز تنبیه در موارد ضروری..... ۸۳
- ۷-۴-۲- محدوده مجاز تنبیه بدنی کودکان از منظر روایات اهل بیت(ع)..... ۸۴
- ۸-۴-۲- موارد جواز..... ۸۵
- ۹-۴-۲- حدود تنبیه بدنی..... ۷۶

- ۱۰-۴-۲- ثبوت دیه بر پدر..... ۸۶
- ۱۱-۴-۲- روش‌های تنبیه..... ۸۷
- ۱۲-۴-۲- روش اهل بیت (ع) در تنبیه..... ۸۸

فصل سوم: احکام تکلیفی و وضعی مترتب بر تنبیه و تعزیر کودک در منابع فقه امامیه

- ۱-۳- احکام تکلیفی مترتب بر تنبیه و تعزیر کودک..... ۹۲
- ۱-۱-۳- جواز تأدیب کودک..... ۹۴
- ۲-۱-۳- ادله جواز و نمونه‌هایی از تأدیب کودکان در روایات..... ۹۵
- ۳-۱-۳- ارتکاب زنا..... ۹۵
- ۴-۱-۳- ارتکاب لواط..... ۹۵
- ۵-۱-۳- انجام قذف..... ۹۶
- ۶-۱-۳- ارتکاب سرقت..... ۹۷
- ۷-۱-۳- شرب خمر..... ۹۹
- ۸-۱-۳- تربیت و فراگیری علم..... ۹۹
- ۹-۱-۳- عادت نمودن به عبادت..... ۱۰۰
- ۱۰-۱-۳- احکام وضعی مترتب بر تنبیه و تعزیر کودک..... ۱۰۰
- ۱۱-۱-۳- موارد ضمان آور بودن تنبیه ضمان در تأدیب..... ۱۰۰
- ۱۲-۱-۳- ادله ضمان مؤدب..... ۱۰۱
- ۱۳-۱-۳- دیدگاه عدم ضمان مؤدب..... ۱۰۲
- فصل چهارم: ولایت در اعمال مجازات‌های تعزیری یا تأدیبی بر کودک ودلائل**..... ۱۰۵
- ۱-۴- **مبحث نخست:** ادله ولایت پدر و جدپدیری بر تأدیب..... ۱۰۶

- ۲-۴- گفتار نخست: ولایت وصی بر تأدیب کودک ۱۰۹
- ۳-۴- گفتار اول: ولایت وکیل بر تأدیب کودک ۱۱۰
- ۴-۴- گفتار دوم: ولایت معلم بر تأدیب شاگرد ۱۱۱
- ۵-۴- گفتار سوم: ادله اثبات ولایت حاکم بر تأدیب کودک ۱۱۲
- ۱-۵-۴- جلوگیری از فساد و امور خلاف مصالح عمومی ۱۱۳
- ۲-۵-۴- اقامه معروف و دفع منکر ۱۱۳
- ۳-۵-۴- حسبی بودن تأدیب کودک ۱۱۴
- ۶-۴- گفتار چهارم: تأدیب کودک به وسیله دادگاه اطفال ۱۱۵
- ۱-۶-۴- دادگاه اطفال در ایران ۱۱۷
- ۲-۶-۴- ادله ولایت حاکم شرع بر تأدیب ۱۱۸
- ۳-۶-۴- تسلیم به والدین یا ولی ۱۱۹
- ۴-۶-۴- تسلیم به اشخاص حقیقی یا حقوقی ۱۱۹
- ۵-۶-۴- نصیحت یا تذکر ۱۰۶
- ۶-۶-۴- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت ۱۰۶
- ۷-۶-۴- گفتار پنجم: مقدار تأدیب ۱۲۰
- ۱-۷-۴- مقدار تأدیب با ضرب پنج تا شش ضربه ۱۲۰
- ۲-۷-۴- عدم جواز بیش از ده ضربه ۱۲۱
- ۳-۷-۴- صلاح دید تأدیب گر ۱۲۲
- تحلیل ونتیجه گیری نهایی ۱۳۴
- منابع و مآخذ ۱۳۷

مقدمه و کلیات تحقیق

مقدمه :

دوران کودکی یکی از دوران‌های مهم در زندگی هر فرد است، دورانی که زمان رشد و توسعه سریع آن نقش مهمی در مراحل بعدی ایفا می‌کند. در جهان و عصر کنونی بر حقوق انسان و از جمله حقوق کودک توجه و تأکید بسیار می‌شود و این در اثر بیداری وجدان جهانی نسبت به حقوقی است که ادیان الهی پیش از این بدان توجه و بر آن تأکید داشته‌اند. پیمان‌های جهانی حقوق کودک نیز، به نوعی از ادیان الهی متأثر است. دین مبین اسلام نیز به عنوان کامل‌ترین دین الهی، از آغاز بر لزوم رعایت حقوق کودکان تأکید داشته و دارد. از این رو، قرآن کریم در آیات متعدد، بر رعایت حقوق کودکان، به ویژه کودکان بی‌سرپرست و یتیم، توصیه و تأکید می‌کند. فقه که دستاورد زحمات بی‌دریغ فقیهان یا به تعبیر دیگر، حقوق‌دانان اسلامی است، به پیروی از قرآن و سنت معصومان(ع)، همواره بر اهمیت توجه به کودکان تأکید داشته و روابط حقوقی ایشان را در خانواده و جامعه ترسیم و تدوین کرده است. در این نوشتار با عنوان " بررسی فقهی احکام تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک " می‌پردازیم

از دیدگاه فقیهان همه مذاهب اسلامی؛ تأدیب و تنبیه کودک در موارد منصوص و به عنوان آخرین راه حل و روش درمان و به عنوان یک روش ثانوی در اصلاح رفتار، به اتفاق و اجماع فقهای شیعه و علمای عامه جایز است زیرا این روش در جهت اصلاح و سعادت کودک و رشد اخلاقی و تربیتی اوست، هم‌چنین در حفظ کودک از مفاسد اخلاقی و انحرافات رفتاری مؤثر می‌باشد در فقه اسلام ادله جواز تنبیه کودک و احکام تکلیفی و وضعی مترتب بر آن بسیار مختصر مطرح شده است.

در حقوق ایران نیز به تبع دینی بودن جامعه، تنبیه و تعزیر در قوانین راه یافته است. اولین بار قانون مدنی این اختیار را برای والدین در نظر گرفت و در قوانین بعد از انقلاب نیز این موضوع در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و ۱۳۹۲ تکرار شد. اجازه‌ای که قانون‌گذار در این زمینه اعطاء کرده است مشروط به یک سری شرایط بوده که در صورت رعایت آن‌ها، مسئولیت کیفری متوجه والدین و سایر اشخاص مجاز در تنبیه نمی‌شود. در این تحقیق به این نتیجه خواهیم رسید که شروط قانون‌گذار در موضوع تنبیه کودکان در بند ت ماده‌ی ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی شامل دو مورد است. اول آنکه تنبیه به منظور تأدیب یا حفاظت از کودکان انجام شود. دوم، تنبیه در حد

متعارف و حدود شرعی انجام گیرد که با مراجعه به فقه و دکترین خواهیم گفت که منظور از شرط اول این که تنبیه به منظور مقاصد شخصی نباشد و منظور از شرط دوم این که تنبیه با آسیب شدید همراه نشود. در فقه امامیه، احادیث در باب تنبیه کودکان بسیار زیاد بوده به گونه‌ای که برخی احادیث در تعارض با هم می‌باشند.

الف- بیان مسئله

کودکان امانت‌های پروردگار متعال هستند که در اختیار والدین گذاشته شده‌اند، بر پدران و مادران لازم است کودکان پاک خود را با رفتار پسندیده آموزش داده و در پرورش جسمی، اخلاقی و روحی و معنوی آن‌ها تلاش جدی داشته باشند. کودک با رفتارهای پسندیده و تربیت صحیح اولیا و مربیان می‌تواند انسانی با فضیلت شود در غیر این صورت فردی نامطمئن و فاسد بار می‌آید. سعادت و شقاوت هر کس به کیفیت پرورش و تربیت او در کودکی بستگی دارد. با محبت و حسن رفتار، می‌توان افرادی مهربان، خیراندیش، درستکار، شجاع، شریف و فعال به جامعه و آینده بشریت تحویل داد.

دین اسلام سفارش اکید می‌کند که بزرگ‌ترها در برابر خردسالان و کوچک‌ترها بیش‌تر احساس مسؤولیت کنند و حقوق آن‌ها را رعایت نمایند. اسلام به جامعه به صورت «کل» می‌نگرد و به موجودیت انسان‌ها اهمیت خاصی می‌دهد، خودسازی آحاد امت اسلامی را لازم می‌داند و رفق و شفقت با دیگران را جزو وظایف مسلمانان می‌شمارد.

در فقه اسلامی، ضمن تاکید بر اهمیت تربیت کودک، موضوع کودکان یک‌بار به عنوان موضوع «تنبیه» اولیاء و بار دیگر به عنوان موضوع «تعزیر» حاکم شرع مورد بحث قرار گرفته است. هم‌چنین به دلیل مناقشات موجود در مرز کودکی و بزرگ‌سالی، مسئله «حدود» نیز به عنوان چالشی در مرز این دو گانه قابل طرح است. بنا بر ادله روایی که فقه سنتی شیعه به شکل عمده تحت تأثیر آن می‌باشد، کودک یا صغیر و یا صبی، فارغ از مباحث موجود در مباحث موسوم به معاملات، تا زمانی نسبت به ارتکاب معاصی منجر به مجازات «حد» مصون‌اند که به سن بلوغ شرعی نرسیده باشند. این سن بنا بر نظر مشهور فقها، برای افراد ذکور، ۱۵ سال قمری و برای اناث، اتمام ۹ سال قمری تعیین شده است. پیش از این سنین، فرد به عنوان صغیر محسوب شده و از مجازات حد معاف و «تعزیر» خواهد شد. تعزیر نیز همواره کمتر از حد ولی تا جایی که کودک ممیز باشد، می‌تواند به عنوان «تأدیب» مطرح شود اما قبل از سن تمیز، توجیه آنچه با عنوان کیفر و چه با عنوان تأدیب با دشواری‌هایی همراه است.

باعنایت به این که غالباً و در عرف عموم، آنچه از تنبیه و تعزیر به ذهن افراد متبادر می‌شود، مجازت و کیفر بدنی است و دلیل آن را معانی ظاهری مستندات فقهی و غیر آن اعلام می‌کنند، درحالی که میتوان گفت موارد و اعمالی مثل زدن و کیفر بدنی از مصادیق تنبیه و تعزیر و البته مصادیق سخت و نهایی و متناسب با آن زمان بوده است و تنبیه و تعزیر در زمان ما میتواند مصادیق دیگری مثل تشویق و ادب کردن و تمرین دادن و رفتارهای جایگزین باشد.

مسئله تحقیق عبارتست: آیا شارع مقدس تنبیه و تعزیر کودک را تایید کرده یا نه؟ و در صورت تایید، شرایط و اجرای آن به چه صورت باید باشد؟ وضعیت حکم تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک در فقه امامیه چگونه است؟ و مسئولیت اجرای آن با کیست؟

و از همه مهمتر این که در زمان کنونی مقصود و مصداق از تنبیه و تعزیر کودک چیست و نظر فقه اسلام در مورد تنبیه و تعزیر کودک چیست؟

ب- ضرورت و اهمیت انجام تحقیق

اهمیت و ضرورت بررسی این موضوع آنجا رخ می‌نماید که در عصر کنونی با توجه به جو غالب حق مداری انسان در جوامع، این سوالات و ابهام‌ها ذهن انسانها را مشغول و مضطرب کرده است: آیا عقلا و درسیره عقلا تنبیه یک روش تربیتی است؟ کارایی آن در چه سطحی است؟ شرایط استفاده از آن چیست؟ چه کسانی اجازه اعمال آن را دارند؟ اسلام در این زمینه چه می‌گوید؟ روان‌شناسان و مربیان تربیتی چه می‌گویند؟ این‌ها و پرسش‌هایی از این دست، پرسش‌هایی است که در محافل تربیتی زیاد مطرح است. چنین مشهور و معروف شده که تنبیه از نظر روان‌شناسان، به دلیل اثرات منفی که از خود بر جای می‌گذارد مطرود و ممنوع است و باید از آن اجتناب کرد. اما بیش‌تر دانشمندان و علمای اسلامی تنبیه را از نظر اسلام جایز دانسته و برای آن شرایط و حدودی را تعیین می‌کنند. در مورد تنبیه در اسلام بحث‌های مختصری از سوی برخی از دانشگاهیان صورت گرفته است که معمولاً به ذکر نظرات و فتوای برخی از فقها اکتفا نموده و تفحص کمتری در روایت شده است. از سوی دیگر فقهای اسلامی نیز معمولاً به بیان حکم فقهی مسئله اکتفا کرده و به جنبه‌های تربیتی و اخلاقی مسئله و کم و کیف تنبیه در روایات کمتر وارد شده‌اند. و روشن شدن این بحث، به‌ویژه از نظر اسلام، در محافل تربیتی از اهمیت خاصی برخوردار و مفید و ضروری به نظر می‌رسد.

ج-اهداف تحقیق

اهدافی که در این پایان نامه مدنظر می باشد عبارت است از:

- ۱- دستیابی به حکم تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک در فقه امامیه.
- ۲- مقصود از کودک در فقه اسلامی.
- ۳- مقصود از تنبیه و تعزیر کودک و نظر فقه اسلام در مورد تنبیه و تعزیر کودک.
- ۴- ادله جواز تنبیه کودک و نظر مخالفان.
- ۵- به فرض وجود مجازات های تعزیری یا تأدیبی در فقه امامیه چه کسانی ولایت در اعمال آن را دارند

د-سؤالات تحقیق

سؤالاتی که در مسیر انجام این تحقیق به دنبال یافتن پاسخ آن هستیم عبارتند از:

۱) سؤال اصلی تحقیق این است: وضعیت حکم تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک در فقه امامیه چگونه است؟

سؤالات فرعی:

- ۱- مقصود از کودک و تنبیه و تعزیر کودک چیست و نظر فقه اسلام در مورد تنبیه و تعزیر کودک چیست؟
- ۲- ادله جواز تنبیه کودک و احکام تکلیفی و وضعی مترتب بر آن چیست؟
- ۳- با وجود مجازات های تعزیری یا تأدیبی در فقه امامیه چه کسانی ولایت در اعمال آن را دارند؟

ه-فرضیه های تحقیق

فرضیه های در نظر گرفته شده با توجه به منابع و تحقیقات صورت گرفته عبارتست از:

- ۱- غالباً و در عرف عموم، آنچه از تنبیه و تعزیر به ذهن افراد متبادر می شود، مجازت و کیفر بدنی است و دلیل آن را معانی ظاهری مستندات فقهی و غیر آن اعلام می کنند.
- ۲- در فقه اسلامی، ضمن تاکید بر اهمیت تربیت کودک، موضوع کودک یک بار به عنوان موضوع «تنبیه» اولیاء و بار دیگر به عنوان موضوع «تعزیر» حاکم شرع مورد بحث قرار گرفته است. هم چنین به دلیل مناقشات موجود در مرز کودکی و بزرگ سالی، مسئله «حدود» نیز به عنوان چالشی در مرز این دو گانه قابل طرح است.

۳- بنا بر نظر مشهور فقها و ادله روایی برای افراد ذکور، ۱۵ سال قمری و برای اناث، اتمام ۹ سال قمری تعیین شده است. پیش از این سنین، فرد به عنوان صغیر محسوب شده و از مجازات حد معاف و «تعزیر» خواهد شد. تعزیر نیز همواره کمتر از حد ولی تا جایی که کودک ممیز باشد، می تواند به عنوان «تأدیب» مطرح شود اما قبل از سن تمییز، توجیه آنچه با عنوان کیفر و چه با عنوان تأدیب با دشواری هایی همراه است.

۴- به نظرمی رسد: در فقه نخست والدین و در مواردی معلم بر تنبیه ولایت دارند اما موارد و اعمالی مثل زدن و کیفر بدنی از مصادیق تنبیه و تعزیر و البته مصادیق سخت و نهایی و متناسب با آن زمان بوده است و تنبیه و تعزیر در زمان ما میتواند مصادیق دیگری مثل تشویق و ادب کردن و تمرین دادن و رفتارهای جایگزین باشد.

و- پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق (مرور مطالعات گذشته مرتبط با موضوع): در بیان مسئله ذکر شد گرچه در زمینه حدود و ثغور تنبیه و تأدیب کودک در حوزه روان شناسی و قوانین تقنینی ایران تحقیقاتی انجام گرفته ولی با توجه به اهمیت موضوع لازم است تا با بررسی دقیقتر در فقه احکام تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک احصا شود تا در عصر کنونی که چالشهای فراوانی پیش روی انسان و جهان است وضعیت این امر مهم تربیتی اجتماعی مشخص شود.

۱. رسول آهنگران ، حدمجاز تنبیه ، نشریه علوم حدیث س ۳ ش ۴

۲. مرتضی طیبی و... ساز و کارهای حمایت از حقوق کودک ، نشریه فقه و حقوق خانواده ندای صادق س

۲ ش ۲

۳. محمد عبدالرحیمی ، و...، الگوی تنبیه بر اساس قرآن و سیره علوی ،

۴. ابوذر صانعی ، بررسی فقهی قلمرو اجرای تعزیر کودک ، نشریه مطالعات فقه و حقوق س ۱۱ ش ۲۰

۵. محمد حسن قاسمی ، حمایت کیفری از تمامیت جسمانی کودک دو فصلنامه مصباح الفقاهه، سال دوم، شماره سوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۷.

۶. عارف خلیلی و...، بررسی مرز کودک آزاری و تنبیه ، مطالعات فقه اسلامی و حقوق س ۱۱ ش ۳۵.

۷. محمد هادی شریفی و...، لزوم رعایت غبطه و مصلحت کودک در زمان سرپرستی از منظر فقه و حقوق

موضوعه ، مجله حقوق پزشکی ویژه نامه نوآوری حقوقی، ۱۴۰۰.

بررسی هریک از این مقالات و مواردی دیگر که در این تحقیق از همه بهره برده ام نشان می دهد که کارجمعی صورت نگرفته است.

نوآوری این تحقیق رامیتوان بررسی. وضعیت حکم تکلیفی و وضعی تنبیه و تعزیر کودک در فقه امامیه دانست و نیز این تحقیق بر این عقیده تاکید میورزد که گرچه غالباً و در عرف عموم، از تنبیه و تعزیر کودک، مجازت و کیفر بدنی به ذهن متبادر می شود، اما میتوان گفت با عنایت به مبانی ودلایلی چون: تنقیح مناط و تاثیر مقتضیات زمان و مکان و اصول کلی کرامت انسان و غلبه رحمت بر غضب و... مصداق کیفر بدنی از مصداق تنبیه و تعزیر و البته مصداق سخت و نهایی و متناسب با آن زمان بوده است و در زمان ما میتواند مصداق دیگری مثل تشویق و ادب کردن و تمرین دادن و رفتارهای جایگزین باشد.

ز-نوع تحقیق و روش گردآوری دادهها

نوع انجام این تحقیق توصیفی، تحلیلی با ابزار و روش جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای است ابتدا از منابع گوناگون فقهی مورد نظر مطالب مرتبط فیش برداری می شود و سپس مورد تجزیه و تحلیل و جمع بندی قرار می گیرد. سپس ابتدا مطالب دریافتی از منابع معتبر بر اساس سر فصل ها و مدخل های اصلی و فرعی تقسیم بندی می شود و سپس با عنایت به ادله و اقوال آنها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل و جمع بندی و نتیجه گیری قرار می گیرد.

ح- کاربردهای تحقیق

با تحقیق و بررسی این موضوع، گروه های هدفی چون: والدین فرزندان، معلمان، جامعه، قوای سه گانه و نهادهای مربوطه می توانند منتفع شوند. توضیح مبحث در متن به تفصیل آمده است.

ط- ساختار اجمالی تحقیق

این تحقیق با عنایت به موضوع و توضیحات پیشین از ساختار اجمالی ذیل برخوردار است:

۱- فصل اول: بررسی مفاهیم نظری تحقیق: توضیح واژگان های تحقیق مثل: کودک، حکم تکلیفی، وضعی، تنبیه و تعزیر کودک

۲- فصل دوم: طرح نظرات و دلایل موافقان و مخالفان تنبیه و تعزیر کودک

۳- فصل سوم: احکام تکلیفی و وضعی مترتب بر تنبیه و تعزیر کودک در منابع فقه امامیه

۴- فصل چهارم: ولایت در اعمال مجازات‌های تعزیری یا تأدیبی بر کودک ودلائل.

۵- تحلیل و نتیجه‌گیری نهایی.

۶- منابع و پیوست‌ها

فصل اول:

بررسی مفاهیم نظری تحقیق